

runda kalan Celâlûddeve bunların ikisinde Kerh'teki Alevîler'in nakibine sığınmış, üç defa da vassâl emirlerden ve diğer hükümdarlardan yardım istemiştir. 423'teki (1032) isyan sırasında veziri Amîdûddeve askerler tarafından yakalanıp sokaklarda sürüklendiği gibi kendisi de benzeri veya daha kötü durumlarla karşılaşmıştır. Ayyârlar ve be-devîler halkın malını yağmalayarak ve yol keserek ülkede huzur bırakmamışlardır. Hatta ayyârlar, reisleri Burcumî adına hutbe okunmasını isteyecek kadar ileri gitmişlerdir. Öldüğünde nüfuz ve hâkimiyeti sadece Bağdat ve çevresine münhasır kalmıştı. Vâsıt, oğlu el-Melikü'l-Azîz'in elindeydi. Basra ve Hûzistan Ebû Kâlicâr tarafından topraklarına katılmıştı.

Celâlûddeve oyun ve avcılığa, özellikle çevgâna düşkündü. İyi bir hattat ve samimi bir Şîî idi. Hz. Ali ve Hz. Hüseyin'in türbelerini ziyarete giderken onlara saygısından dolayı en az 1 fersahlık (6-8 km.) mesafeyi yürüyerek katederdi. Meşhur edip Nasr b. Ya'kûb ed-Dîneverî ile Şâfiî fakihî Mahmûd b. Hasan el-Kazvî'nin onun yakın dostlarıydı.

BİBLİYOGRAFYA :

Azîmî Tarihî (Selçuklular Dönemiyle İlgili Bölümler: h. 430-538) (trc. ve nşr. Ali Sevim), Ankara 1988, s. 6-7; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntaẓam*, VIII, 35, 57, 64, 72-73, 78-79, 82-83, 89, 91, 104-105, 116-118; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, IX, 361-362, 366, 374, 408, 430-431, 446, 453, 455, 459, 471, 489, 514, 516; Ebû'l-Fidâ, *el-Muhtaşar*, II, 166; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb*, XXVI, 250 vd.; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, XII, 52; Mafizullah Kabîr, *The Buwayhid Dynasty of Baghdad*, Calcutta 1964, s. 102-109; H. Busse, *Chalif und Grosskörnig: Die Buyiden im Iraq (945-1055)*, Beirut 1969, s. 91, 96, 102, 103, 139, 187, 211, 232, 324, 336, 370, 398, ayrıca bk. İndeks; M. Altay Köymen, *Tuğrul Bey ve Zamanı*, İstanbul 1976, s. 36-37; Bosworth, *İslâm Devletleri Tarihî*, s. 119 vd.; Abdülmecîd Ebû'l-Fütûh Bedevî, *et-Târîhu's-siyâsî ve'l-fikrî*, Cidde 1403/1983, s. 178, 198; K. V. Zetterstéen, "Celâlûddeve", *İA*, III, 60-61; a.mlf., "Djalâl al-Dawla", *El²* (İng.), II, 391; Sâdık Seccâdî, "Âl-i Büveyh", *DMBİ*, I, 632.

AYDIN TANERİ

CELÂLZÂDE MUHYİDDİN AMÂSÎ

Fâtih Sultan Mehmed devrinde
şöhret bulan Osmanlı hattatı.

Amasyalı olup meşhur hattat Celâl Amâsî'nin oğlu, Cemal Amâsî'nin kardeşi, Şeyh Hamdullah'ın halazadesidir. Amasya'da valilik yapan Şehzade II. Bayezid'in sanatkârları teşvik ve himaye

etmesi sonucu bir kültür ve sanat merkezi haline gelen bu şehirde yetişmiştir. **Aklâm-ı sitte**'yi babasından öğrenerek icâzet aldı. İçinde bulunduğu çevrenin hat sanatına olan rağbet ve desteğiyle kendini yetiştirerek Fâtih devrinin (1451-1481) ünlü hattatları arasına girdi.

Hayatı hakkında çok az bilgi bulunmakla beraber Celâlzâde'nin 'yaklaşık 100 yıl yaşadığı ve Kanûnî Sultan Süleyman zamanında da hayatta olduğu bilinmektedir. *Gülzâr-ı Savâb*'da kaydedildiğine göre Kanûnî cülusunun ilk aylarında, dedesinin dostu Şeyh Hamdullah'ı saraya davet ederek kendisinden bir Mushaf-ı Şerif yazmasını istedi. Hamdullah ihtiyarlığını ileri sürerek Celâlzâde'yi tavsiye etti. Bunun üzerine Celâlzâde Amasya'dan davet edilerek bir mushaf yazmakla görevlendirildi. Mushafın yazılması bittikten sonra kendisine 1000 filori câize verildi. Ayrıca İstanbul'da kalması için yapılan teklifi kabul etmeyip memleketine döndü ve orada vefat etti.

Anadolu'nun yedi büyük hat üstadından biri kabul edilen Celâlzâde Muhyiddin'in yazısının bilinen tek örneği, Ekrem Hakkı Ayverdi koleksiyonunda bulunan nesih hatla yazılmış "Kaşidetü'l-bür'e"-dir. XV. yüzyıl Osmanlı hattının karakterini taşıyan bu eser, onun Yâkût el-Müstasımî yolundan farklı, daha sevimli ve yuvarlak harfleriyle yeni bir üslûbun sahibi olduğunu göstermektedir. *Menâkıb-ı Hünerverân*'da, "Celâloğlu ki hattât-ı cihândır / Nazîri gelmemiş nesh ü celîde" beytiyle onun nesih ve celîde üstat olduğu ifade edilmektedir.

Celâlzâde Muhyiddin Amâsî'nin nesih hatla istinsah ettiği Kaşidetü'l-Bürde'nin ilk sayfası (Ayverdi, *Fâtih Devri Hattatları*, rs. 27)

BİBLİYOGRAFYA :

Âlî, *Menâkıb-ı Hünerverân*, s. 30; *Gülzâr-ı Savâb*, s. 19; Suyolcuzâde, *Devhatü'l-küttâb*, s. 116; Müstakimzâde, *Tuhfe*, s. 515; Mustafa Hilmi Efendi, *Mizânü'l-hat*, Millet Ktp., Ali Emîrî, Tarih, nr. 812, s. 142-143; Habib, *Hat ve Hattâtân*, İstanbul 1306, s. 82, 83; Fevzi Olcay, *Amasya Meşâhiri*, İÜ Ktp., TY, nr. 9382, s. 150; *Amasya Tarihî*, I, 222; Ayverdi, *Fâtih Devri Hattatları*, s. 47, 48; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihî*, II, 515.

MUHİTTİN SERİN

CELÂLZÂDE MUSTAFA ÇELEBİ

(ö. 975/1567)

Osmanlı tarihçisi, nişancı.

"Koca Nişancı" lakabı ile şöhret bulmuştur. Meslek hayatı Rumeli'nin çeşitli kazalarında geçen Tosyalı Kadî Celâleddin'in (ö. 935/1528) üç oğlunun en büyüğüdür. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber kendisi *Selîmnâme* adlı eserinde, 964'te (1557) nişancılıktan emekli olduğunda yaşının yetmişe yaklaştığını belirttiğine göre 895-896 (1490-1491) yıllarında doğduğu kabul edilebilir. Medrese tahsilini Sahn-ı Semân dânişmendliğine kadar sürdüren Celâlzâde Mustafa, 922'de (1516) Vezir Pîrî Mehmed Paşa ile nişancı Seydi Bey'in himayesiyle Dîvân-ı Hümâyûn kâtipliğine tayin edilerek devlet hizmetine girdi. Yavuz Sultan Selim'in vezirlerden gizli tutmak istediği işlere ait yazıları kaleme aldırıldığı Mustafa Çelebi, padişahın bizzat yazdırdığı fermanlarda usule aykırı gördüğü ifadelerin düzeltilmesini arzetmekten çekinmezdi. Aynı zamanda Pîrî Paşa'nın altı yıl süreyle tezkireciliğini de yaptı. Pîrî Paşa'nın 1523'te emekliye ayrılmasıyla vezirîâzamlığa devlet işlerinde hiç tecrübesi olmaksızın doğrudan doğruya saraydan terfi ettirilen İbrâhim Paşa, Celâlzâde'yi geniş bilgi ve becerisi sebebiyle aynı hizmette kullandı. 1524'te İbrâhim Paşa, Hâin Ahmed Paşa'nın isyanından sonra incelemeler ve yeni düzenlemeler yapmak üzere Mısır'a gönderildiğinde Celâlzâde Mustafa'yı da beraberinde götürdü. Bu çalışmaların sonucunda çıkarılan yeni Mısır kanunnâmesinin düzenlenmesinde Mustafa Çelebi önemli bir rol oynamış olmalıdır.

Celâlzâde Mısır'dan döndükten hemen sonra reisülküttâb oldu (931/1525) ve on yıl bu görevi sürdürdü. Reisülküttâb olarak Kanûnî Sultan Süleyman'ın İrakeyn Seferi'ne katılan Celâlzâde Mustafa Çelebi, Bağdat'a girildikten üç gün